

Projectvoorstel

Lelystad, december 2021

Botter 14-03
8232 JP Lelystad
0320 - 29 49 39
KvK Lelystad 39069897
IBAN: NL73RABO 0110 056493

flevoland@landschapsbeheer.net
landschapsbeheerflevoland.nl
f landschapsbeheerflevoland
t LBFlevoland
@ landschapsbeheer_flevoland

Scheepswrakkenpalen voor de wind

Landschap verbindt

Landschapsbeheer Flevoland streeft naar ontwikkeling, beheer en behoud van een ecologisch waardevol landschap met een streekeigen karakter, zowel in het landelijk als stedelijk gebied. Samen met bewoners, overheden en agrariërs zoekt Landschapsbeheer naar kansen voor natuur en landschap.

Het werk van Landschapsbeheer Flevoland is onder te verdelen in vier werkvelden:

Burgerparticipatie

Landschapsbeheer stimuleert betrokkenheid van bewoners bij de natuur en het landschap in de eigen leefomgeving. Samen verantwoordelijk voor de inrichting en het beheer van de eigen 'achtertuin'.

Soortenbeheer

In het Flevolandse landschap horen tal van plant- en diersoorten. De (tijdelijke) aanvullende maatregelen die Landschapsbeheer uitvoert, dragen bij aan het realiseren van een zelf functionerend ecosysteem.

Cultuurhistorie en Aardkunde

De geschiedenis van Flevoland heeft mens en landschap bepaald. Om de eigen leefomgeving goed te begrijpen speelt kennis van het ontstaan van het gebied een belangrijke rol.

Landschap

Singels, laanbomen, bermen, dijken, dorpsbossen, weilanden, akkers, stedelijk groen en groot open water zijn dragers van het landschap. Beheer, behoud en ontwikkeling van deze landschapselementen dragen bij aan de beleving van ons landschap.

Titel : Scheepswrakpalen voor de wind
 Auteur : [REDACTED]
 Datum : december 2021

Landschapsbeheer Flevoland
 Botter 14-03
 8232 JP Lelystad
 t: 0320-294939
 e: flevoland@landschapsbeheer.net
 www.landschapbeheer.net

Inhoud

1. Aanleiding	4
2. Projectomschrijving	6
Werkessie 1.....	6
Werkessie 2.....	7
Werkessie 3.....	8
3. Financiën.....	9
4. Planning	10

1. Aanleiding

In de ondergrond van Flevoland zijn veel resten van lang geleden gestrande of gezonken schepen te vinden. Veel van die schepen stammen uit de 17^e en 18^e eeuw.

Het beleefbaar maken en houden van de ontstaansgeschiedenis van Flevoland is een van de aandachtspunten van Landschapsbeheer Flevoland. Om te blijven memoreren dat Flevoland een droogmakerij is, heeft Landschapsbeheer in samenwerking met Nieuwland (Batavialand) in 2005 200 scheepswrakken gemarkeerd in het veld. Deze blauw-witte palen met een rood scheepje erop zijn inmiddels bekende landmarks geworden die door de hele provincie te vinden zijn. Inmiddels zijn de scheepswrakkenpalen echter dringend aan vervanging/onderhoud toe. Diverse partijen dringen al jaren erop aan om de palen te vernieuwen.

In navolging van de scheepswrakken zijn later ook vliegtuigwrakkenpalen geplaatst met een gelijkwaardige uitstraling. In tegenstelling tot de scheepswrakkenpalen bevatte deze palen meer informatie over de geschiedenis van het betreffende vliegtuig.

De markeringspalen worden breed gewaardeerd en zijn zeer geschikt om aan te haken bij het Verhaal van Flevoland.

In dit projectvoorstel staat het vervangen van palen beschreven met daarbij de mogelijkheden voor het aanbieden van de achtergrondinformatie van het betreffende scheepswrak. In een volgende fase zal een projectvoorstel voor het koppelen van publieksinformatie aan de palen worden beschreven.

Aanpassing van het project

Vanwege de richtlijnen voor subsidies die door de provincie worden gehanteerd, is het oorspronkelijke plan iets aangepast: het eerste deel van het project wordt uitgevoerd in de periode 2022-2025, het tweede deel in 2026-2028.

Zodoende wordt rekening gehouden met de termijn van vier jaar waarbinnen subsidiëring van het eerste deel van het project mogelijk is.

Voor het tweede deel van het project (2026-2028) wordt een aparte aanvraag ingediend.

Achtergronden van het project

Bij de inpoldering van de Wieringermeer, de Noordoostpolder, Oostelijk en Zuidelijk Flevoland zijn honderden scheepswrakken gevonden die zijn vergaan op de Zuiderzee. De documentatie hiervan varieert van eenvoudige meldingen tot volledig uitgevoerde archeologische opgravingen. In de polders gaat het om wrakken uit de middeleeuwen tot en met het begin van de twintigste eeuw, waaronder veel vissers- en vrachtschepen. Lang niet altijd heeft het onderzoek geleid tot formele archeologische publicaties, desalniettemin gaat het om waardevolle en unieke brondocumentatie voor maritiem historisch en (scheeps)archeologisch onderzoek. Stichting Erfgoedpark Batavialand te Lelystad, verder Batavialand, beheert het Maritiem Archeologisch Depot waartoe zowel ca 35.000 objecten behoren als de bijbehorende opgravingsarchieven.

Vergane schepen rusten in mijn koren 2006-2008

In 2006-2008 werkten Nieuw Land Erfgoedcentrum, de afdeling scheepsarcheologie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de afdeling Flevoland van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland en Landschapsbeheer Flevoland samen aan het project 'Vergane schepen rusten in mijn koren' (verder Vergane schepen) met het doel om het grootste scheepskerkhof op het droge ter wereld in Flevoland zichtbaar te maken in het polderlandschap door alle locaties van scheepsvondsten te markeren met een blauwwitte paal met rood scheepje.

(Dit concept is later overgenomen toen ook vliegtuigwrakken uit de Tweede Wereldoorlog zijn gemarkeerd met eenzelfde paal met een rood vliegtuigje op de top). Resultaten waren de verplaatsing van het scheepswrak De Ventjager naar het museum, een tentoonstelling Vergaan in de Gouden Eeuw, een kaart met markeringen van de scheepswrakken, de opbouw van een relatiebestand van alle eigenaren van de scheepswrakken en de markering van de vindplaatsen van de scheepswrakken. Niet alle 350 palen konden worden geplaatst omdat niet alle grondeigenaren toestemming gaven. Uiteindelijk zijn er 200 palen geplaatst en is het project aangevuld met het maken van een fietsroutekaart en de bebording van deze route en het maken en onderhouden van een website Vergane schepen met de beschrijvingen van 126 scheepswrakken.

Digitalisering opgravingsarchieven en veiligstellen content Vergane Schepen 2018-2020

Batavialand heeft in 2018 het manifest Nationale Strategie digitaal erfgoed ondertekend met de doelstelling om digitale erfgoed informatie beter zichtbaar, bruikbaar en houdbaar te maken.

In aansluiting hierop heeft Batavialand in 2018-2019 530 opgravingsarchieven van het Maritiem Archeologisch Depot opnieuw toegankelijk gemaakt, gedigitaliseerd en duurzaam bewaard door het te plaatsen in het e-Depot van de Nederlandse Archeologie (EDNA) bij DANS. [Thematische collectie: gedigitaliseerd corpus aan maritieme opgravingsdocumentatie - EASY \(knaaw.nl\)](#) Hiermee is ca vijftien strekkende meter archief online direct openbaar toegankelijk voor onderzoekers. Per opgraving wordt inzicht gegeven in de onderzoeksgeschiedenis, de vondstdocumentatie, deelonderzoeken die hebben plaatsgevonden, de tekeningen en het beeldmateriaal. Dit project werd uitgevoerd als onderdeel van het meerjarige programma Wegwerken Achterstanden dat Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Batavialand samen uitvoeren.

Van de 530 dossiers hebben er 390 betrekking op het gebied van het Zuiderzeeproject:

Wieringermeer	6
Noordoostpolder	169
Oostelijk Flevoland	133
Zuidelijk Flevoland	<u>82</u>
Totaal	390

Tegelijk is in samenwerking met de RCE ervoor gekozen om de content van de inmiddels verouderde website Vergane Schepen veilig te stellen en over te zetten naar het online platform/portal MASS (Maritime Archaeology Stepping Stones) dat wordt beheerd door het programma Maritiem Erfgoed Internationaal van de RCE. [MaSS - stapstenen van maritieme geschiedenis \(cultureelerfgoed.nl\)](#)

2. Projectomschrijving

Het project bestaat uit een drietal parallelle werksessies.

In werksessie 1 worden de palen en scheepjes vervaardigd en geplaatst en wordt de benodigde vergunning of ontheffing en instemming van de grondeigenaren geregeld.

In werksessie 2 wordt de informatievoorziening georganiseerd.

Werksessie 3 behandelt met name de communicatie naar mogelijke bezoekers van de scheepswrakpalen door Visit Flevoland.

Werksessie 1

Korte projectinhoud:

- Uitzoeken en verzorgen vergunning/ontheffing
- Toestemming en medewerking van grondeigenaar regelen
- Ontwerp en fabricage van een nieuw weersbestendig scheepje
- Aanschaf van 100 nieuwe palen
- Betrekken grondeigenaren
- Werven en opleiden van vrijwilligers die de palen gaan plaatsen
- Vernieuwen/herstellen van 200 scheepswrakmarkeringspalen
- Beheer en onderhoud

Ontheffing

Uit vooronderzoek komt naar voren dat de vergunning waarschijnlijk via een ontheffing geregeld kan worden. Landschapsbeheer Flevoland zal een ontheffing aanvragen op basis van artikel 3.7 uit de verordening voor de Fysieke Leefomgeving.

Toestemming grondeigenaren

De palen worden geplaatst nabij scheepswraklocaties. Doorgaans niet op de exacte plaats zelf i.v.m. de huidige inrichting van het landschap. Bij akkers worden palen aan de rand van de akker geplaatst en er wordt rekening gehouden met de zichtbaarheid van de wrakkenpalen vanaf de openbare weg.

Nieuw scheepje

Het huidige ontwerp van het scheepje blijkt niet duurzaam te zijn. De vele dunne delen bewegen in de wind en zijn daarom gevoelig voor roestvorming. Het nieuwe ontwerp wordt zo gemaakt dat er geen dunne, beweegbare delen zijn. De scheepjes worden op een speciale manier gespoten zodat ze minimaal 15 jaar intact blijven. Er moeten 200 scheepjes vervangen worden.

De oude scheepjes dienen ingenomen te worden omdat ze anders op een wellicht ongewenste manier gebruikt worden. Tenzij er duidelijk is wat een eigenaar met het oude scheepje wil en dit niet het doel van het project tegenwerkt kan hiervan afgeweken worden.

Wrakkenpalen

Een deel van de palen zijn herbruikbaar. Circa de helft van de palen zal vervangen worden door nieuwe palen. Het gaat in principe om groot onderhoud van de bestaande palen waarbij de scheepjes vervangen worden door een nieuw ontworpen scheepje. Het gaat dus om 100 palen.

Ambassadeurschap

De provincie wil grondeigenaren betrekken bij de erfgoedwaarden die in Flevoland te vinden zijn onder de titel "Ambassadeurschap".

In het kader van het project wordt met alle betrokken grondeigenaren contact gelegd. Dit is een uitgelezen en laagdrempelige kans om dit ambassadeurschap vorm te geven. Landschapsbeheer zet zich ervoor in om grondeigenaren enthousiast te maken in de zorg voor archeologisch erfgoed. Daarom zal Landschapsbeheer, in overleg met de provincie, in haar communicatie naar grondeigenaren dit ambassadeurschap uitdragen.

Plaatsen palen

Naar aanleiding van de ervaring van het plaatsen van de vorige palen is het waarschijnlijk dat een groot deel van de eigenaren de palen zelf zal willen plaatsen. De overige palen zullen door medewerkers Landschapsbeheer en/of vrijwilligers van Landschapsbeheer geplaatst worden. Hiertoe zal een oproep plaatsvinden en zullen de aangemelde vrijwilligers nadere geïnstrueerd worden over de achtergronden van het project en de manier waarop de palen geplaatst moeten worden.

Het plaatsen van de palen is een tijdrovende klus. Gerekend wordt met een gemiddelde tijdsduur van 2,5 uur per plaatsing. Als de helft van de eigenaren de palen zelf zal plaatsen, betekent dat door Landschapsbeheer in totaal 125 uur besteed zal worden.

Planning

Afhankelijk van het tijdstip van toekenning worden de palen in 2022 gerealiseerd en zoveel mogelijk geplaatst. Eventuele overloop vindt plaats in 2023.

Beheer en onderhoud

De palen en scheepjes worden duurzaam vervaardigd en de coating is nagenoeg onderhoudsvrij. De palen en scheepjes moeten jaarlijks worden gecontroleerd op beschadigingen en bijvoorbeeld scheefstaande palen. Ook moeten de scheepjes van tijd tot tijd gereinigd worden omdat er aanslag op komt.

Het vervangen van palen is opgenomen in de begroting. Het laten maken van vervangende scheepjes is niet opgenomen.

Landschapsbeheer pleit ervoor om jaarlijks beheer en onderhoud uit te voeren, zoals hierboven omschreven is. De palen moeten in principe 15 jaar meegaan. Landschapsbeheer verwacht dat tot en met 2028 op jaarbasis 25 uur voldoende is om het beheer en onderhoud uit te voeren. Voor het beheer en onderhoud na 2028 zal een apart plan worden opgesteld.

Werk sessie 2

Werk sessie 2 loopt parallel aan werk sessie 1. Inhoudelijk wordt in deze werk sessie het volgende gerealiseerd:

- Beschrijven resterende 264 vindplaatsen
- Realiseren informatiedrager op scheepswrakpaal

Beschrijven 264 vindplaatsen

Nog niet alle 390 vindplaatsen van de scheepsvondsten van het Zuiderzeeproject zijn beschreven op MaSS. Om een goed beeld te krijgen van de eeuwenlange bewoning en bedrijvigheid in en rond het gebied dat nu Flevoland is, is het nodig dat Batavialand de resterende 264 vindplaatsen ook goed beschrijft en afbeeldingen van een goede kwaliteit en met een open licentie toevoegt aan de nieuwe beschrijvingen.

Dit zal worden gedaan door de conservator die dit eerder ook deed voor de al op MaSS geplaatste scheepsvondsten. Hij maakt deel uit van het team Kennis en Collecties van Batavialand.

Daarmee zijn alle schepen van Flevoland beschreven met een eigen webpagina. Dit maakt het mogelijk om bij de scheepswrakpalen in het veld ook informatie te geven over de geschiedenis van het betreffende scheepswrak.

Informatiedrager op scheepswrakpaal

Niet alle scheepswrakpalen staan op een locatie in de openbare ruimte. Dit betekent ook dat het niet altijd zinvol zal zijn om deze palen te voorzien van informatie. Per locatie zal dus bepaald moeten worden of de paal voorzien wordt van informatie. Van de bestaande 200 locaties wordt ingeschat dat 50 voorzien kunnen worden van informatie.

Informatie over de scheepswrakken kan gedurende de tijd uitbreiden of iets wijzigen. Illustratief is de nieuwe informatie over het scheepswrak De Zeehond die uiteindelijk Fiducie heet (mei 2021). Informatie vervangen op een informatiepaneel bij een scheepswrak is dan lastig en handiger is om de informatie op een website te wijzigen. Middels een QR-code kan ter plaatse van een paal snel de informatie gevonden worden middels een smartphone.

Ook andere informatiedragers die in de tijd gerealiseerd worden (bijvoorbeeld nieuwe fiets- of wandelroutes) kunnen via QR-codes of een link met de website altijd de meest recente informatie beschikbaar stellen.

Daarnaast levert de plaatsing van een QR-code ook inzicht op hoeveel mensen zo'n QR-code aflezen. Middels analytics kan het gebruik gevolgd worden.

Werk sessie 3

Gedurende sessie 1 en 2 wordt duidelijk welke palen gerealiseerd worden en ook een informatiedrager krijgen, en wordt de geschiedenis van de verschillende schepen inzichtelijk. Samen biedt dat mogelijkheden om aan bezoekers van het gebied het verhaal te vertellen over de geschiedenis van Flevoland.

Naast het feit dat Landschapsbeheer Flevoland en Batavialand hun gebruikelijke kansen benutten om aandacht te geven aan het verhaal van de scheepswrakken van Flevoland zal Visit Flevoland een plan vormgeven om het verhaal van de scheepswrakken ruimer aandacht te geven binnen het beschikbare budget. De kosten daarvan bedragen € 4.160,-.

Indien er gedurende het traject kansen ontstaan om deze communicatie mee te koppelen aan de planvorming rondom de verhalenmasten Flevoland dan zullen deze kansen benut worden. Op dit moment is onduidelijk of het projectplan verhalenmasten gehonoreerd zal worden.

3. Financiën

Projectdeel Landschapsbeheer Flevoland	uren	stuksprijs	Uur-prijs	kosten (ex BTW)	kosten
Projectvoorbereiding en coördinatie	30		103		€ 3.090,00
Aanschaf 200 scheepswrakmarkeringen		100		20.000	€ 24.200,00
Stralen en poedercoaten					€ 4.000,00
Aanschaf 100 palen		95		9.500	€ 11.495,00
Klein materiaal					€ 1.000,00
Overleg, afstemming en ontheffing (o.a. Omgevingsdienst, Batavialand en gemeenten)	40		103		€ 4.120,00
200 plaatsinglocaties bepalen/gegevensanalyse	70		95		€ 6.650,00
Afstemming met grondeigenaren	135		95		€ 12.825,00
Publiciteit	20		103		€ 2.060,00
Instructie vrijwilligers en begeleiding plaatsen	125		95		€ 11.875,00
Reiskosten					€ 2.000,00
Leges voor ontheffing Omgevingsverordening					€ 723,00
Overige kosten					€ 1.000,00
Onvoorzien (6,15%)					€ 7.200,00
Beheer en onderhoud 2024-2025					€ 4.800,00
Subtotaal					€ 97.038,00
Projectdeel Batavialand (beschrijven 264 resterende vindplaatsen)					€ 23.000
Communicatie Visit Flevoland					€ 4.160
Totale projectsom					€ 124.198,00
Dekkingsplan					
Provincie Flevoland					€ 99.998,00
Nationale Postcodeloterij					€ 24.200,00

Fasering		2022	2023*	2024	2025	
KOSTEN	Landschapsbeheer	€ 92.238				
	Batavialand	€ 23.000				
	Visit Flevoland	€ 4.160				
	Beheer en onderhoud			€ 2.400	€ 2.400	
	TOTAAL	€ 119.398	€ 0	€ 2.400	€ 2.400	€ 124.198
INKOMSTEN	Subsidie Flevoland	€ 99.998,00				
	NPL	€ 24.200,00				
	TOTAAL	€ 124.198	€ 0	€ 0	€ 0	€ 124.198
SALDO					0	

* Het plaatsen van de palen, de website en het communicatietraject vinden plaats in 2022 met wellicht een uitloop in 2023.

Het project is begroot op € 124.198,=. De Nationale Postcodeloterij wil daarvan graag de schepen betalen (€ 24.200,=). Voor de resterende kosten wordt subsidie aangevraagd bij Provincie Flevoland. Landschapsbeheer Flevoland is niet BTW-plichtig.

Betaling door de provincie Flevoland gaat in meerdere termijnen:

- Juli 2022 € 47.200
- Alle palen, website Batavialand en communicatietraject Visit Flevoland: € 47.998,=
- November 2024 € 2.400,=
- November 2025 € 2.400,=

Totaal: € 99.998,=

Betaling van de Nationale Postcodeloterij vindt in het eerste jaar plaats.

Voor het beheer in de periode 2026-2028, kosten € 7.200,=, wordt door Landschapsbeheer een aparte subsidieaanvraag ingediend.

4. Planning

Dit project start op de datum van toekenning door de Provincie Flevoland. Gezien de beheer en onderhoud component eindigt dit project in 2028. Het plaatsen van de palen, de website en het communicatietraject vinden plaats in 2022 met wellicht een uitloop in 2023.